

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
3857-14

meddelad i Stockholm den 6 mars 2015

KLAGANDE

AA

Ombud och offentligt biträde: Advokat Lisa Olsson
Advokatbolaget Molander Björkdal HB
Klostergatan 10
222 22 Lund

MOTPARTER

1. BB

2. CC

Offentligt biträde för båda: Advokat Fredrik Bülow
Östra Vallgatan 5
223 61 Lund

3. Socialnämnden i Staffanstorps kommun

Ombud: Martin Soner
Advokatbyrån Elisabeth Fritz AB
Box 19579
104 32 Stockholm

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 16 juni 2014 i mål nr 2690-14, se bilaga (här borttagen)

Dok.Id 156520

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

Mål nr
3857-14

SAKEN

Vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens dom och fastställer förvaltningsrättens domslut.

Högsta förvaltningsdomstolen fastställer vad kammarrätten beslutat om sekretess.

Högsta förvaltningsdomstolen beslutar att ersättning ska betalas till Lisa Olsson som offentligt biträde med 6 779 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

BAKGRUND

AA bereddes hösten 2012 vård enligt 1 § andra stycket och 2 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, på grund av att hon utsatts för misshandel, hot och annan kränkande behandling i hemmet. Socialnämnden i Staffanstorps kommun fattade beslut om umgängesbegränsning och att hennes vistelseort inte skulle röjas.

I april 2014 beslutade socialnämndens ordförande att omedelbart omhänderta AA enligt 6 § LVU. Beslutet fastställdes av Förvaltningsrätten i Malmö. Nämnden ansökte därefter om att AA skulle beredas vård även med stöd av 3 § LVU.

Av ansökan framgick bl.a. följande. AA placerades i augusti 2013 på ett HVB-hem där man arbetade speciellt med skydd för flickor som utsatts för hedersrelaterat våld. Hon saknar, trots långvarig kontakt med en skyddskonsulent, förmåga att ta ansvar för sitt eget skyddsbehov. Hon har återkommande utsatt sig för händelser som inneburit en risk för att hennes vistelseort röjs, bl.a. genom att låta sig filmas. Av filmen, som lagts ut på Facebook, framgick i vilken ort hon befann sig. Hon har vidare haft telefonkontakt med sin familj. AA upplevs som mycket ambivalent kring sitt eget skyddsbehov och det finns därför en stor oro för

Mål nr
3857-14

att hon fortsätter att utsätta sig för fara. Vidare har AA haft ett eskalerande aggressivt beteende både mot personal och jämnåriga. Hon har polisanmälts för misshandel av en annan ungdom på HVB-hemmet och för olovlig körning.

Förvaltningsrätten avslog ansökan. Socialnämnden överklagade domen hos Kammarrätten i Göteborg som beslutade att omedelbart omhänderta AA enligt 3 och 6 §§ LVU. Genom det nu överklagade avgörandet beslutade kammarrätten, med ändring av förvaltningsrättens dom, att AA ska beredas vård med stöd av 1 § andra stycket och 3 § LVU samt att domen i denna del ska gälla omedelbart.

YRKANDEN M.M.

AA överklagar kammarrättens dom och anför bl.a. följande. Hennes beteende kan inte anses vara ett socialt nedbrytande beteende som medför påtaglig risk för att hennes hälsa eller utveckling skadas. Vid bedömningen av hennes beteende bör det beaktas att hon inte träffat sin familj på länge och att hon naturligtvis saknar den. Hon har trots detta inte tagit kontakt med familjen och avslöjat var hon befinner sig. Visserligen har hon avvikit vid något tillfälle, men inte heller då har hon avslöjat sin vistelseort. Hon inser att hon inte kan flytta hem till familjen men hennes behov kan tillgodoses i den tidigare boendeformen. Det framstår som orimligt att det beteende som finns hos hennes familj – som redan lett till vård enligt 2 § LVU – också ska medföra att hennes eget beteende anses som socialt nedbrytande.

Socialnämnden i Staffanstorps kommun bestrider ändring av kammarrättens dom, vidhåller vad som tidigare har anförts och anför därutöver bl.a. följande.

Kammarrätten i Stockholm och Kammarrätten i Sundsvall har bifallit ansökningar om vård enligt 1 och 3 §§ LVU när det funnits risk för att den unge återvänder till en hemmiljö där denne riskerat att utsättas för våld och hot. Detta har bedömts utgöra ett socialt nedbrytande beteende. Grunden för det socialt nedbrytande beteendet i dessa fall, liksom i det nu aktuella fallet, är oförmågan och oviljan att skydda sig själv från ett mycket allvarligt hot som utgår från hemmet. Att utsätta sig själv för denna typ av fara utgör ett beteende som avviker från samhällets

grundläggande normer och faller således inom ramarna för vad som ska betraktas som ett socialt nedbrytande beteende.

BB och CC har inte yttrat sig i målet.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Vad målet gäller

Frågan i målet är om AA, som vårdats med stöd av 2 § LVU på grund av att hon utsatts för misshandel, hot och annan kränkande behandling i hemmet och som nu vistas på hemlig ort, kan anses ha ett socialt nedbrytande beteende i den mening som avses i 3 § genom att hon riskerar att röja vistelseorten.

Rättslig reglering m.m.

Enligt 3 § första stycket LVU ska vård beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Av 1 § andra stycket samma lag framgår att den som är under 18 år ska beredas vård om en situation som anges i 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv. Vård som beslutats med stöd av 3 § ska enligt 21 § upphöra senast när den unge fyller 21 år.

I den lag som föregick LVU, lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, användes inte uttrycket ”annat socialt nedbrytande beteende” utan i stället ”något annat därmed jämförbart beteende”. Enligt förarbetena till den lagen avsågs uttrycket omfatta även andra beteenden än de som angavs i lagtexten – missbruk av beroendeframkallande medel och brottslig verksamhet – och som kan

Mål nr
3857-14

sågas innefatta allvarlig fara för den unge, t.ex. prostitution eller enstaka allvarliga brott utan att det är fråga om brottslig verksamhet. Bestämmelserna var tillämpliga främst på tonårsungdomar med sociala anpassningssvårigheter (prop. 1979/80:1 del A s. 582 f.).

Av förarbetena till LVU framgår att med uttrycket ”annat socialt nedbrytande beteende” menas att den unge betar sig på ett sätt som avviker från samhällets grundläggande normer. Den ändrade ordalydelsen i förhållande till tidigare lagstiftning tillkom främst i förtydligande syfte. Som exempel på sådant beteende som avses nämns att den unge begår något eller några enstaka allvarliga brott utan att man för den skull kan tala om brottslig verksamhet. Det kan också vara fråga om att den unge mer än tillfälligt vistas i en s.k. knarkarkvart eller någon annan missbruksmiljö eller att den unge prostituerar sig eller uppträder på en sexklubb (prop. 1989/90:28 s. 66 f. och 109).

Av RÅ 2000 ref. 33 framgår att uttrycket socialt nedbrytande beteende även kan avse andra situationer än de som nämns i förarbetena. I rättsfallet var det fråga om en femtonårig pojke som hade ett aggressivt uppträdande och svårt att behärska sig. Han hade hotat och slagit kamrater och anhöriga, gjort sig skyldig till bl.a. stöld och olaga hot samt missbrukat narkotika. Han hade en tydlig dragning till asociala och destruktiva miljöer. Genom RÅ 2010 ref. 24 har klargjorts att ett beteende som närmast kan betraktas som symtom på en psykisk störning inte utgör ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Även om LVU är en skyddslagstiftning för utsatta unga är ett tvångsomhändertagande enligt lagen en ingripande åtgärd. Detta gäller särskilt tvångsomhändertaganden som sker med stöd av 3 §. I fråga om unga som omhändertagits med stöd av denna bestämmelse och som har placerats i hem för särskild tillsyn (särskilda ungdomshem) ger lagen den som ansvarar för vården särskilda befogenheter som medger långtgående inskränkningar av den unges rörelsefrihet och personliga integritet (15–20 b §§). Tillämpningen av 3 § får därför inte sträckas utöver vad som en rimlig tolkning av ordalydelsen av paragrafen kan

Mål nr
3857-14

anses innefatta. Enbart det förhållandet att den unge utsätter sig för risk innebär inte att det föreligger ett beteende som kan betecknas som socialt nedbrytande.

Av utredningen i målet framgår att AA vid upprepade tillfällen avvikit från det hem där hon varit placerad och då varit i städer där släktingar till henne vistats samt umgåtts med ungdomar som kan ha anknytning till hennes släkt. AA har även haft viss telefonkontakt med sin familj och hon har figurerat i ett videoklipp som lagts ut på hennes väns Facebook-konto.

AAs agerande kan visserligen ha inneburit att hon röjt sin vistelseort och att hon därmed utsätts för fara. Beteendet framstår emellertid snarast som ett obetänksamt handlande av en ung människa och inte som ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i LVU.

Vad som har framkommit om AAs beteende i övrigt är enligt Högsta förvaltningsdomstolen inte tillräckligt allvarligt för att förutsättningar för att bereda henne vård enligt 3 § LVU ska anses föreligga.

Det saknas alltså förutsättningar för att bereda AA vård med stöd av 3 § LVU. Överklagandet ska därför bifallas.

DOM

Mål nr
3857-14

I avgörandet har deltagit justitieråden Henrik Jermsten, Karin Almgren, Anita Saldén Enérus, Erik Nymansson och Thomas Bull.

Målet har föredragits av justitiesekreteraren Petra Jansson.